

ОБЛІКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ПЕРЕРОБКИ ДАВАЛЬНИЦЬКОЇ СИРОВИНИ

©2026 ГОРОХОВЕЦЬ Ю. А., МОЦАК Ю. В.

УДК 657.1/.4:[658.512.4:658.272]
JEL: M41

Гороховець Ю. А., Моцак Ю. В. Обліково-методичне забезпечення операцій з переробки давальницької сировини

Налагоджена система документообігу в операціях із давальницькою сировиною – це єдиний механізм, який дозволяє підприємству законно працювати з чужим майном, не наражаючи себе на податкові та фінансові ризики. Оскільки сировина замовника не стає власністю переробника, її рух має бути підтверджений документально. Дослідження зумовлене необхідністю пошуку альтернативних моделей функціонування бізнесу, які дозволяють мінімізувати фінансові ризики, уникати значних капіталовкладень у закупівлю власних матеріалів та забезпечувати стабільне завантаження потужностей в умовах дефіциту обігових коштів. У роботі проведено ґрунтовний аналіз теоретичних підходів вітчизняних науковців до визначення сутності категорії «операції з давальницькою сировиною», за результатами якого виявлено відсутність єдиної позиції щодо її дефініції. Авторським колективом систематизовано погляди вчених, які розглядають зазначене поняття через призму господарських операцій, виробничих відносин або специфічного виду зустрічної торгівлі, а також розмежовано поняття «толінгу» та операцій із давальницькою сировиною, де перше виступає вузкою категорією, орієнтованою переважно на зовнішньоекономічну діяльність. Розглянуто нормативні документи та рахунки, які використовуються для обліку операцій з переробки давальницької сировини. Охарактеризовано основні аспекти договору на переробку сировини. Запропоновано первинні документи, які можуть застосовувати сучасні виробничі підприємства під час оформлення операцій з переробки давальницької сировини. Особливу увагу приділено нормативному регулюванню, зокрема положенням Податкового кодексу України, де чітко визначено вартісний поріг сировини замовника (не менше 20%) та незмінність права власності на майно на всіх етапах технологічного циклу. В межах дослідження обґрунтовано специфіку бухгалтерського обліку з боку підприємства-переробника, що базується на обов'язковому використанні позабалансових рахунків, зокрема рахунку 0221 «Матеріали, прийняті для переробки», що дозволяє уникнути викривлення показників фінансової звітності. Практична цінність статті полягає в розробці та пропонуванні конкретних форм первинної документації, таких як «Замовлення Замовника», «Калькуляція» на одиницю готової продукції, «Акт приймання-передачі сировини» та «Звіт про використання матеріалів». Запропоноване обліково-методичне забезпечення дозволяє створити прозору систему контролю за рухом чужого майна, забезпечити юридичне підтвердження витрат і мінімізувати податкові ризики, пов'язані з можливим трактуванням операцій як безоплатної передачі товарів. Окрім цього, в дослідженні продемонстровано теоретичні пропозиції на практичному прикладі. Доведено, що налагоджена система документообігу є єдиним механізмом, який гарантує безпеку підприємства під час податкових перевірок і сприяє зміцненню партнерських відносин між замовником і виконавцем. Наголошено, що ефективна взаємодія сторін у межах давальницьких схем можлива лише за умови суворого дотримання вимог законодавства щодо оформлення первинних документів, які мають містити всі обов'язкові реквізити та відображати реальний технологічний процес переробки. Стаття має практичне спрямування та може бути використана керівниками виробничих підприємств, головними бухгалтерами та фахівцями з фінансового контролю для оптимізації облікових процесів у сфері переробної промисловості.

Ключові слова: переробка давальницької сировини; облік давальницької сировини в замовника; облік давальницької сировини у виконавця.

Табл.: 15. Бібл.: 15.

Гороховець Юлія Анатоліївна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку та оподаткування, Запорізький національний університет (вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, 69600, Україна)

E-mail: JuliyaGorohovets@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5813-881X>

Моцак Юрій Валентинович – директор ТОВ «Лідер Груп Інтернешнл» (вул. Східна, 1, Запоріжжя, 69050, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7161-8264>

UDC 657.1/.4:[658.512.4:658.272]

JEL: M41

Gorohovets J. A., Motsak Yu. V. The Accounting and Methodological Support of Processing Operations for Tolling Raw Materials

An established document flow system in transactions with tolling raw materials is the only mechanism that allows an enterprise to legally work with someone else's property without exposing itself to tax and financial risks. Since the customer's raw materials do not become the property of the processor, their movement must be documented. The study is driven by the need to find alternative business models that minimize financial risks, avoid significant capital investments in the purchase of own materials, and ensure stable capacity utilization in conditions of a deficit of working capital. The work provides a thorough analysis of the theoretical approaches of domestic scientists to determining the essence of the category of «tolling operations with raw materials», the results of which revealed the absence of a single position on its definition. The authors have systematized the views of scientists who consider this concept through the prism of economic transactions, production relations or a specific type of countertrade, and have also distinguished between the concepts of «tolling» and tolling operations with raw materials, where the former is a narrower category, focused mainly on foreign economic activity. The normative documents and accounts used for recording tolling raw material transactions are reviewed. The main aspects of the raw material processing contract are characterized. The primary documents that modern manufacturing enterprises can use when processing operations with tolling raw materials are proposed. Particular attention is paid to regulatory regulation, in particular to the provisions of the Tax Code of Ukraine, which clearly defines the value threshold of the customer's raw materials (not less than 20%) and the immutability of property ownership at all stages of the technological cycle. The study substantiates the specifics of accounting by the processing enterprise, which is based on the mandatory use of off-balance sheet accounts, in particular account 0221 «Materials accepted for processing», which

allows avoiding distortion of financial reporting indicators. The practical value of the article lies in the development and proposal of specific forms of primary documentation, such as «Customer's Order», «Calculation» per unit of finished product, «Act of Acceptance and Transfer of Raw Materials» and «Report on the Use of Materials». The proposed accounting and methodological support allows you to create a transparent system of control over the movement of other people's property, provide legal confirmation of expenses and minimize tax risks associated with the possible interpretation of transactions as a free transfer of goods. It is proved that a well-established document management system is the only mechanism that guarantees the security of the enterprise during tax audits and contributes to the strengthening of partnership relations between the customer and the contractor. It is emphasized that efficient interaction of the parties within tolling schemes is possible only under strict compliance with the requirements of the legislation regarding the execution of primary documents, which must contain all the mandatory details and reflect the real technological process of processing. The article has a practical focus and can be used by managers of manufacturing enterprises, chief accountants, and financial control specialists to optimize accounting processes in the processing industry.

Keywords: processing of tolling raw materials; accounting of tolling raw materials at the customer's; accounting of tolling raw materials at the contractor's.

Tabl.: 15. **Bibl.:** 15.

Gorohovets Juliya A. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of Accounting and Taxation, Zaporizhzhia National University (66 Zhukovskoho Str., Zaporizhzhia, 69600, Ukraine)

E-mail: JuliyaGorohovets@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5813-881X>

Motsak Yuriy V. – Director, Leader Group International LLC (1 Skhidna Str., Zaporizhzhia, 69050, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7161-8264>

В умовах глобальної нестабільності переробка давальницької сировини стає стратегічним інструментом для збереження виробничого потенціалу підприємств. Вона дозволяє бізнесу мінімізувати фінансові ризики, оскільки не потребує значних капіталовкладень у закупівлю власних матеріалів. У часи дефіциту обігових коштів така модель забезпечує стабільне завантаження потужностей і збереження робочих місць. Крім того, це сприяє оптимізації логістичних ланцюгів та швидкій адаптації до змін ринкового попиту. Актуальність послуг переробки давальницької сировини дозволяє ефективно використовувати ресурси в умовах енергетичних та економічних викликів.

Дослідженню сутності поняття «операції з давальницькою сировиною» приділена увага багатьох вітчизняних учених, серед яких варто виділити праці Ф. Ф. Бутинця, В. Ю. Гордополова, Т. С. Єдинак, В. Є. Житнього, Т. П. Шепель, Н. А. Осницької та ін. Вивченню особливостей організації бухгалтерського обліку операцій із давальницькою сировиною приділена увага таких вітчизняних науковців, як Т. П. Шепель, В. О. Іваненко, Ю. А. Гороховець, Н. О. Козицька, Н. В. Кудлаєва, С. П. Погрібна та ін. Однак недостатньо приділено увагу обліково-методичному забезпеченню операцій з переробки давальницької сировини, що формує передумови даного дослідження.

Мета статті полягає у вивченні особливостей обліково-методичного забезпечення операцій з переробки давальницької сировини на виробничому підприємстві з боку переробника.

Розглядаючи питання обліково-методичного забезпечення операцій з переробки давальницької сировини, вважаємо доцільним обґрунтувати економічну сутність категорії «операції з давальницькою сировиною» (табл. 1), адже в наукових дже-

релах і нормативних документах відсутня єдина позиція щодо визначення даного поняття.

Отже, підсумовуючи визначення, наведені вітчизняними науковцями, можна зазначити, що відсутня єдина думка про розуміння дефініції «операції з давальницькою сировиною». Одні дослідники вбачають в наведеному тлумаченні господарські операції (виробничі відносини) між підприємствами, інші – вид зустрічної торгівлі. Також різняться думки вчених щодо частини географії здійснення зазначених операцій, а саме: одні дослідники наголошують на тому, що операції з давальницькою сировиною здійснюються в межах однієї країни, а інші вбачають міжнародні відносини та акцентують увагу на «толінгу» [11]. Подібний погляд зумовлює необхідність стандартизації ключових понять.

Так, на думку О. І. Лабурцевої, толінг – це послуги з перероблення імпортової сировини, що ввозиться на митну територію держави без оподаткування та передачі прав власності вітчизняному підприємству, яке її переробляє, із подальшим вивезенням готової продукції за межі держави [5].

К. К. Богомазова зазначає, що від «толінгових операцій» поняття «операції із використанням давальницької сировини» відрізняється мінімально. Давальницька сировина включає в себе толінгові операції. Головною відмінністю операцій із давальницькою сировиною є те, що толінгові операції можуть поділятися на внутрішні та зовнішні. Внутрішній толінг використовує в процесі виробництва продукції сировину лише вітчизняного виробництва, у той час як зовнішній толінг залучає до виготовлення продукції іноземну сировину [6].

Таким чином, поняття «толінг» є вужчим, ніж поняття «операції з давальницькою сировиною».

Визначення поняття «операції з давальницькою сировиною» науковцями

Автор	Визначення поняття «операції з давальницькою сировиною»
В. Ю. Гордополов	Операції з давальницькою сировиною – це господарські операції, що передбачають співпрацю між підприємствами щодо передачі одним контрагентом давальницької сировини іншому з метою переробки, включно з обробкою, збагаченням чи використанням і виготовленням готової продукції, яка підлягає поверненню замовнику за отриману винагороду. Тобто такі операції здійснюються в межах однієї країни за договором підряду [1]
Т. С. Єдинак	Операції з давальницькою сировиною – це специфічний вид зустрічної торгівлі, що передбачає кооперування дій замовника переробки та виконавця, причиною чого є міжнародний поділ праці та розвиток міжнародної конкуренції [2]
В. Є. Житний	Операції з давальницькою сировиною – це складний економічний процес виробничих відносин господарюючих суб'єктів – замовника (власника давальницької сировини) і виконавця – виробника готової продукції, що базується на інститутах і принципах ринкової економіки, складовою частиною яких є внутрісистемні протиріччя та конкуренція [3]
Т. П. Шепель	Сформовано передумови щодо здійснення операцій із давальницькою сировиною: 1) Готова продукція виступає результатом переробки (використанням) сировини, що приводить до номенклатурних змін давальницької сировини, їх видів, підвидів; 2) Чітко визначено та узгоджено етапи всіх стадій переробки давальницької сировини у продукцію з оплатою замовником витрат із переробки; 3) Сировина замовника є основою для виробництва та займає більше 20% у готовій продукції (включно з витратами на транспортні послуги); 4) Виконавець отримує від замовника сировину (передається на переробку, у тому числі в іншу країну), а згодом передає замовнику готову продукцію [4]

Джерело: згруповано авторами за [1–4].

Оскільки під час толінгу замовником виступає іноземне підприємство, передача сировини в переробку та вивезення готової продукції здійснюється через митний кордон країни.

Відповідно до п. п. 14.1.134 ПКУ операції з давальницькою сировиною – це операції з переробки (обробки, збагачення чи використання) давальницької сировини (незалежно від кількості замовників і виконавців, а також етапів (операцій)) з метою одержання готової продукції за відповідну плату. Слід звернути увагу, що у визначенні цього терміну є спеціальне застереження, що до операцій з давальницькою сировиною належать операції, в яких сировина замовника на конкретному етапі її переробки становить не менше 20% загальної вартості готової продукції [7].

Давальницькою сировиною вважають сировину, матеріали, напівфабрикати, що комплектують вироби, енергоносії, які є власністю одного суб'єкта господарювання (замовника) та передаються іншому суб'єкту господарювання (виробнику) для виробництва готової продукції. Готова продукція (її частина) повертається власнику сировини або за його дорученням іншій особі. Таке визначення давальницької сировини надано в п. п. 14.1.41 ПКУ [7].

Зазначимо, що *основна особливість операцій з давальницькою сировиною* полягає в тому, що право власності на давальницьку сировину на кож-

ному етапі її переробки, а також на вироблену з неї готову продукцію належить замовнику та не переходить до виконавця.

Таким чином, процес взаємодії сторін за операціями з давальницькою сировиною можна окреслити так:

- 1) замовник передає свою сировину виконавцю на переробку;
- 2) виконавець переробляє цю сировину в готову продукцію та передає її замовнику;
- 3) замовник приймає готову продукцію й оплачує роботи виконавця з переробки сировини.

З'ясувавши основні теоретичні аспекти, зосередимось на обліково-методичному забезпеченні операцій з давальницькою сировиною.

Взаємовідносини між Виконавцем і Замовником оформлюються договором на переробку. За своєю природою договір на переробку сировини на давальницьких умовах є договором підряду. У договорі слід обов'язково прописати, що виготовлення готової продукції відбувається з давальницької сировини замовника (дотримуючись норм ч. 1 ст. 839 ЦКУ). Крім того, у договорі слід чітко зазначити вид сировини, що передається, її якість, кількість (одиницю виміру), обсяг. А також зазначити загальну вартість і ціну на кожен вид давальницької сировини. Зауважимо, що якщо раптом при проходженні технологічного процесу ви-

явиться брак сировини, підрядник може надіслати замовнику претензію. Строки її розгляду, а також процес заміни сировини так само бажано прописати в договорі.

На виконання норм ст. 840 ЦКУ, в давальницькому договорі слід зазначити норми витрати сировини та матеріалу, строки повернення її залишків, а також основних відходів. Залишки сировини та основних відходів належать замовнику – їх обов'язково потрібно повернути (за винятком тільки тієї її частини, що може призначатися для оплати за переробку).

Відповідальним за збереження сировини (та іншого майна) замовника є переробник (ч. 1 ст. 841 ЦКУ) [8].

У договорі обов'язково слід зазначити вид, назву готової продукції, що виробляється із сировини, її кількість та якість. Як правило, кількість готової продукції зазначається на підставі технологічної схеми переробки, що описує не тільки відсоткове співвідношення сировини – готової продукції, а й всі етапи переробки. Переробка поставленої сировини повинна здійснюватися в чіткій відповідності з технологією, етапи якої зафіксовано в договорі. Також важливо зазначити, що право власності на готову продукцію належить замовнику. І, крім цього, зазначити загальну вартість і ціну готової продукції.

Договір переробки вважаємо за доцільне укладати на певний період. На кожну окрему послугу з переробки давальницької сировини також вважаємо необхідним з боку замовника надати виконавцеві документ «Замовлення Замовника»

(табл. 2), в якому слід вказувати перелік та кількість кінцевого продукту, який буде отримано після переробки.

Разом із цим замовник має передати рецептуру (Калькуляцію) на кожен окремий вид готової продукції. Орієнтовну структуру відображено в табл. 3.

Бухгалтерський облік отриманої в переробку сировини ведеться на позабалансовому рахунку 0221 – «Давальницька сировина на складі» у кількісному та вартісному вимірнику. Передача сировини в переробку здійснюється згідно з Актом приймання-передачі сировини (у переробку) – містить перелік і кількість сировини та матеріалів, які передано в переробку (табл. 4).

Поряд із цим релізи багатьох облікових програм дозволяють формувати первинний документ «Видаткова накладна (у переробку)» – містить дані про вид і кількість сировини, яку має використати виконавець для переробки давальницької сировини (табл. 5).

Отримавши зазначені первинні документи, виконавець може розпочати процес переробки давальницької сировини.

За результатом переробки давальницької сировини складається первинний документ «Акт надання послуг з переробки», на його основі – податкова накладна (якщо першою подією є відвантаження).

При поверненні невикористаної у виробництві сировини між Виконавцем та Замовником укладаються такі первинні документи: «Акт приймання-передачі невикористаної сировини (з пере-

Таблиця 2

Структура документа «Замовлення Замовника»

№ з/п	Вид ГП	Кількість	Одиниця виміру
1	...	...	...

Джерело: сформовано авторами.

Таблиця 3

Структура документа «Калькуляція»

№ з/п	Номенклатура	Кількість, на 1 кг / л	Одиниця виміру
1	...	...	...

Джерело: сформовано авторами.

Таблиця 4

Структура документа «Акт приймання-передачі сировини (у переробку)»

№ з/п	Номенклатура	Кількість	Одиниця виміру
1	...	...	...

Джерело: сформовано авторами.

Таблиця 5

Структура документа «Видаткова накладна (у переробку)»

№ з/п	Матеріали	Кількість	Одиниця виміру	Ціна, грн	Сума, грн
1	...	...	...		

Джерело: сформовано авторами.

Таблиця 6

Структура документа «Акт приймання-передачі невикористаної сировини (з переробки)»

№ з/п	Номенклатура	Кількість	Одиниця виміру
1	...	...	...

Джерело: сформовано авторами.

Таблиця 7

Структура документа «Повернення товарів замовнику (з переробки)»

№ з/п	Матеріали	Кількість	Одиниця виміру	Ціна, грн	Сума, грн
1	...	...	...		

Джерело: сформовано авторами.

робки)» (табл. 6) та «Повернення товарів замовнику (з переробки)» (табл. 7).

Бухгалтерський облік використаної під час переробки сировини ведеться на позабалансовому рахунку 0222 – «Давальницька сировина в переробці» у кількісному та вартісному вимірниках.

Також у процесі виробництва можуть оформлюватися додаткові первинні документи, наприклад з боку працівників виробництва можуть надаватися первинні документи «Звіт з виробництва», – які б фіксували кількість фактично використаних сировинних і пакувальних матеріалів під час переробки давальницької сировини (ДС). Крім цього, беручи до уваги сутність поняття «готова продукція», варто кінцевий продукт, отриманий з переробки ДС, засвідчувати сертифікатом якості, який має здійснювати відділ контролю якості, оформлюючи Протоколи контролю за відповідністю якості продукції.

Після виконання роботи переробник зобов'язаний надати замовникові звіт про використання матеріалу та повернути його залишок (ч. 1 ст. 840 ЦКУ) [8].

В ище ми розглянули особливості обліково-методичного забезпечення операцій з переробки давальницької сировини на виробничому підприємстві з боку підприємства-переробника. У частині структури первинних документів наведено лише табличні частки для розуміння основних даних. Форми первинних документів підприємства можуть розробляти самостійно, при цьому зазначені форми повинні містити

обов'язкові реквізити, передбачені нормами Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [9] та Положення «Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» від 24.05.1995 р. № 88 [10].

У наступній частині нашого дослідження вважаємо за доцільне зосередити увагу на практичних аспектах обліково-методичного забезпечення операцій з давальницькою сировиною. Актуальність практичного акценту в дослідженні вбачаємо у зв'язку з тим, що серед розглянутого кола науковців у частині даного дослідження дослідники приділяють увагу лише теоретичній складовій даного питання, тільки в праці Шепель Т. П. є рекомендоване відображення операцій із давальницькою сировиною в системі рахунків бухгалтерського обліку, де автор наводить перелік типових кореспонденцій з бухгалтерського обліку давальницької сировини [4]. Отже, в працях вітчизняних науковців на сьогодні відсутня практична складова в частині обліково-методичного забезпечення операцій з давальницькою сировиною.

Тож, поринувши у світ практики, уявімо, що ми опинилися на виробничому підприємстві ТОВ «АВС», яким укладено Договір на переробку давальницької сировини № 12/01/25-1 від 12.01.2025 р. з ТОВ «Зевс». Відповідно до умов зазначеного договору ТОВ «АВС» виступає переробником (Виконавцем), а ТОВ «Зевс» – замовником. 14.01.2025 р. від ТОВ «Зевс» отримано документ «Замовлення замовника» (табл. 8), сировину та пакувальні ма-

Таблиця 8

Дані документа «Замовлення замовника»

№ з/п	Назва готової продукції з ДС	Кількість	Одиниця виміру
1	Емаль ПФ «Біла» (1 л), шт.	120	шт.

Джерело: сформовано авторами.

теріали відповідно до документів «Видаткова накладна (у переробку)» (табл. 9) та «Акта приймання-передачі сировини (у переробку)».

Доставка матеріалів у переробку та з переробки за умовою Договору на переробку давальницької сировини № 12/01/25-1 від 12.01.2025 р. здійснюється силами та за рахунок замовника.

Також замовником надана рецептура (калькуляція) на кожен окремий вид готової продукції (табл. 10).

Зазначимо, що виконавцем (переробником) виступає виробниче підприємство ТОВ «АВС». Отримавши «Заявку замовника» та «Накладну-вимогу на відпуск (внутрішню пере-

міщення) матеріалів», працівниками бухгалтерії оприбутковано матеріали на рахунку 0221 «Матеріали, прийняті для переробки». Вартість і господарські операції в частині даного прикладу відображено в табл. 11.

У процесі переробки давальницької сировини виробничим персоналом складаються документи, які містять фактичну кількість витрачених матеріалів та кількість отриманого в результаті переробки готового продукту. До таких первинних документів можна віднести, наприклад, «Звіт з виробництва».

За результатами переробки всі «Звіти з виробництва» передаються в бухгалтерію, де на їхній основі проводиться відображення зазначених опе-

Таблиця 9

Дані документа «Видаткова накладна (у переробку)»

№ з/п	Матеріали	Кількість	Одиниця виміру	Ціна, грн	Сума, грн
1	Лак прозорий	84	л	120,00	10080,00
2	Розчинник	96	л	180,00	17280,00
3	Пігмент «Білий»	110	кг	450,00	49500,00
4	Добавка для покриття	56	кг	360,00	20160,00
5	Банка металева ємністю 1 літр	125	шт.	28,00	3500,00
6	Етикетка	200	шт.	1,00	200,00
7	Всього, без ПДВ				100720,00
8	Всього, ПДВ				20144,00
9	Всього, з ПДВ				120864,00

Джерело: сформовано авторами.

Таблиця 10

Структура документа «Калькуляція» (на 1 літр)

Назва готової продукції з ДС			
№ з/п	Номенклатура	Кількість	Одиниця виміру
1	Лак прозорий	0,20	л
2	Розчинник	0,57	л
3	Пігмент «Білий»	0,18	кг
4	Добавка для покриття	0,05	кг
5	Банка металева ємністю 1 літр	1	шт.
6	Етикетка	1	шт.

Джерело: сформовано авторами.

Господарські операції в частині оприбуткування прийнятих матеріалів у переробку

Матеріал	Кількість	Дт	Кт	Ціна, грн	Сума, грн
Лак прозорий	84 л	0221		120,00	10080,00
Розчинник	96 л	0221		180,00	17280,00
Пігмент «Білий»	110 кг	0221		450,00	49 500,00
Добавка для покриття	56 кг	0221		360,00	20160,00
Банка металева ємністю 1 л	125 шт.	0221		28,00	3500,00
Етикетка	200 шт.	0221		1,00	200,00

Джерело: сформовано авторами.

Таблиця 12

Передача давальницької сировини в переробку

Матеріал	Кількість	Дт	Кт	Ціна, грн	Сума, грн
Лак прозорий	24 л	0222	0221	120,00	2880,00
Розчинник	68,4 л	0222	0221	180,00	12312,00
Пігмент «Білий»	21,6 кг	0222	0221	450,00	9720,00
Добавка для покриття	6 кг	0222	0221	360,00	2160,00
Банка металева ємністю 1 л	120 шт.	0222	0221	28,00	3360,00
Етикетка	120 шт.	0222	0221	1,00	120,00

Джерело: сформовано авторами.

рацій в бухгалтерському обліку. Беручи до уваги відображений у дослідженні приклад, списання матеріалів здійснюється документом «Накладна-вимога на внутрішнє переміщення матеріалів», який робить проведення, зазначені в *табл. 12*.

У бухгалтерському обліку оприбуткування готової продукції, отриманої з переробки давальницької сировини, оформлюється документом «Звіт з виробництва» та відображається проведенням: Дт 234 «Давальницьке виробництво» Кт 231 – «Основне виробництво», у даному випадку в кількості 120 шт.

Наступним етапом процесу переробки для бухгалтера є складання «Акта надання послуг (з переробки)». Даний документ робить чотири проведення, для нагальної демонстрації їх згруповано в *табл. 13*.

Таблиця 13

Акт надання послуг (з переробки)

Дт	Кт	Сума, грн
361	703	14 400,00
903	234	8 000,00
703	6432	2 400,00
–	0222	30 552,00

Джерело: сформовано авторами.

Беручи до уваги норми ПКУ, за правилом першої події в даному випадку бухгалтером має бути складено та зареєстровано в ЄРПН первинний документ «Податкова накладна» (*табл. 14*).

Таблиця 14

Податкова накладна

Дт	Кт	Сума, грн
6432	6412	2400,00

Джерело: сформовано авторами.

Невикористана в процесі переробки сировина повертається замовнику. При цьому складаються такі документи, як «Повернення товарів замовнику (з переробки)», «Акт приймання-передачі» (*табл. 15*).

Зазначимо, що в процесі переробки обов'язково здійснюється перевірка відповідності щодо якості сировини та готового продукту.

Варто зазначити, що запропоновані нами в дослідженні форми первинних документів підприємства можуть розроблятися самостійно, при цьому зазначені форми повинні містити обов'язкові реквізити, передбачені нормами закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. і № 996-XIV та Положення «Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» від 24.05.1995 р. № 88.

Повернення товарів замовнику (з переробки)

Матеріал	Кількість	Дт	Кт	Ціна, грн	Сума, грн
Лак прозорий	60 л		0221	120,00	7200,00
Розчинник	27,6 л		0221	180,00	4968,00
Пігмент «Білий»	88,4 л		0221	450,00	39780,00
Добавка для покриття	50 кг		0221	360,00	18000,00
Банка металева ємністю 1 л	5 шт.		0221	28,00	140,00
Етикетка	80 шт.		0221	1,00	80,00

Джерело: сформовано авторами.

ВИСНОВКИ

Отже, актуальність послуг із переробки давальницької сировини зумовлена можливістю підприємств завантажувати виробничі потужності без залучення власних обігових коштів на закупівлю матеріалів. Така модель співпраці дозволяє виконавцю фокусуватися на технологічному процесі та отриманні стабільної винагороди за роботу, уникаючи ризиків, пов'язаних із реалізацією готової продукції на ринку. Для замовника цей механізм є вигідним через економію на капітальних інвестиціях в обладнання та можливість використовувати експертизу професійних переробників.

Важливим елементом взаємодії між Замовником і Виконавцем є налагоджена система обліково-методичного забезпечення, яка забезпечує юридичне підтвердження права власності замовника на сировину та готові вироби на всіх етапах циклу. Належне оформлення звітів про використання матеріалів та актів наданих послуг не лише мінімізує податкові ризики, а й стає єдиним інструментом прозорого контролю за нормами витрат і виходом продукції. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гордополов В. Ю. Толінгові операції як об'єкт бухгалтерського обліку: економічний зміст та значення в сучасних умовах господарювання. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.106>
2. Єдинак Т. С. Державне регулювання та контроль операцій з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічній діяльності : автореф. дис. ... канд. наук з держ. управл. : спец. 25.00.02. Запоріжжя, 2007. 23 с.
3. Житний В. Є. Удосконалення аналізу операцій із давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах : автореф. дис. ... канд. економ. наук : спец. 08.06.04. Харків, 2001. 19 с.

4. Шепель Т. П. Організаційно-методичні аспекти обліку операцій із давальницькою сировиною. *Сталлий розвиток економіки*. 2025. № 2. С 141–149. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-19>
5. Лабурцева О. І. Маркетинг і розвиток підприємства в легкій промисловості України : монографія. Київ : Вид-во КНУТД, 2008. 364 с.
6. Богомазова К. К. Сутність операцій з давальницькою сировиною та їх значення. *Ефективна економіка*. 2013. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2182>
7. Податковий кодекс України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
8. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
9. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
10. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» від 24.05.1995 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0168-95#Text>
11. Goldner B., Hillel J. Toll Manufacturing Transactions: Trade Secret and IP Protection. URL: <https://www.skadden.com/-/media/files/publications/2013/01/toll-manufacturing-transactions-trade-secret-and-ip.pdf>
12. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
13. Гороховець Ю. А. Пушкар І. В. Виробничий облік на підприємстві : курс лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 98 с.
14. Давальницькі операції в Україні: правила обліку та оподаткування. *Бухгалтерський тиждень*.

2012. № 46. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bn/2012/november/issue-46/article-87954.html>
15. Давальницькі операції у межах України. *Податки та бухгалтерський облік*. 2020. № 19. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2020/march/issue-19/article-107357.html>

REFERENCES

- Bohomazova K. K. (2013). Sutnist operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu ta yikh znachennia [The essence of operations with raw materials provided by the customer and their significance]. *Efektivna ekonomika*, 7. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2182>
- Bukhhalterskyi tyzhden. (2012). *Davalnytski operatsii v Ukraini: pravyla obliku ta opodatkovannia* [Operations with raw materials provided by the customer in Ukraine: accounting and taxation rules]. <https://i.factor.ua/ukr/journals/bn/2012/november/issue-46/article-87954.html>
- Goldner B. & Hillel J. (2013). *Toll Manufacturing Transactions: Trade Secret and IP Protection*. <https://www.skadden.com/-/media/files/publications/2013/01/toll-manufacturing-transactions-trade-secret-and-ip.pdf>
- Hordopolov V. Yu. (2018). Tolinhovi operatsii yak ob'ekt bukhhalterskoho obliku: ekonomichniy zmist ta znachennia v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Tolling operations as an object of accounting: economic content and significance in modern economic conditions]. *Efektivna ekonomika*, 11. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.106>
- Horokhovets Yu. A. & Pushkar I. V. (2025). *Vyrobnychiy oblik na pidpriemstvi: kurs leksii dlia zdobuvachiv stupenia vyshchoi osvity bakalavra spetsialnosti «Oblik i opodatkovannia» osvithoi-profesiinoi prohramy «Oblik i audyt»* [Production accounting at the enterprise: a course of lectures for applicants for a bachelor's degree in the specialty "Accounting and taxation" of the educational and professional program "Accounting and audit"]. Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet.
- Laburteva O. I. (2008). *Marketynh i rozvytok pidpriemnytstva v lehkii promyslovosti Ukrainy: monohrafiia* [Marketing and business development in the light industry of Ukraine: monograph]. Kyiv: Vyd-vo KNUTD.
- Podatky ta bukhhalterskyi oblik. (2020). *Davalnytski operatsii u mezhakh Ukrainy* [Operations with raw materials provided by the customer within Ukraine]. <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2020/march/issue-19/article-107357.html>
- Shepel T. P. (2025). Orhanizatsiino-metodychni aspekty obliku operatsii iz davalnytskoiu syrovynoiu [Organizational and methodological aspects of accounting for operations with raw materials provided by the customer]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, 2, 141–149. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-19>
- Yedynak T. S. (2007). *Derzhavne rehuliuвання ta kontrol operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu u zovnishnoekonomichnii diialnosti: avtoref. dys.... kand. nauk z derzh. upravl.: spets. 25.00.02* [State regulation and control of operations with raw materials provided by the customer in foreign economic activity: author's abstract. dis.... cand. sciences in state governance: spec. 25.00.02]. Zaporizhzhia.
- zakon.rada.gov.ua. (1999, November 30). Instruksiiia pro zastosuvannia Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii: zatv. nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 30.11.1999 r. № 291 [Instruction on the application of the Chart of Accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations: approved by the order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 30.11.1999 No. 291]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
- zakon.rada.gov.ua. (2003, January 16). Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. № 435-IV [Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003 No. 435-IV]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
- zakon.rada.gov.ua. (2011, May 19). Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 19.05.2011 r. № 3393-VI [Tax Code of Ukraine dated 19.05.2011 No. 3393-VI]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
- zakon.rada.gov.ua. (1999, July 16). Zakon Ukrainy «Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini» vid 16.07.1999 r. № 996-XIV [Law of Ukraine "On accounting and financial reporting in Ukraine" dated 16.07.1999 No. 996-XIV]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
- zakon.rada.gov.ua. (1995, May 24). Nakaz Ministerstva finansov Ukrainy «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dokumentalne zabezpechennia zapysiv u bukhhalterskomu obliku» vid 24.05.1995 r. № 88 [Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On approval of the Regulation on documentary support of records in accounting" dated 24.05.1995 No. 88]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0168-95#Text>
- Zhytnyi V. Ye. (2001). *Udoskonalennia analizu operatsii iz davalnytskoiu syrovynoiu u zovnishnoekonomichnykh vidnosynakh: avtoref. dys. ... kand. ekonom. nauk: spets. 08.06.04* [Improvement of the analysis of operations with raw materials provided by the customer in foreign economic relations: author's abstract. dis.... cand. of econ. sciences: spec. 08.06.04]. Kharkiv.

Стаття надійшла до редакції / Received: 06.05.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 19.05.2026
Оприлюднено / Published: 23.06.2026